

Think globally, work locally

En kvalitativ studie av turkiska kvinnoNGO:s och deras val
av lobbystrategi

Abstract

Turkey has received recurring criticism on their disrespect of women and their rights and The European Union Commission and CEDAW, the Convention on the Elimination of all forms of Discrimination Against Women, are two examples of critics. However, during the last years Turkey has shown a number of improvements and positive developments. Two flagrant examples of the extended debate of the above mentioned scarcity is within the area of legislation and the large number of womenNGO's.

The aim of my thesis is to investigate which strategies womenorganizations in Turkey are using to affect the political agenda from a genderperspective; do they choose an international or a national strategi? The analysis is based on four womenNGO's and their efforts of influence and effects on the political agenda and how they experience the link between themselves and the Turkish government. My findings suggest that a national strategy is chosen before an international strategy, but the choice seems to depend on specific goals of the organization and the national climate. An international strategy is more appropriate when it comes to demands concerning legislative reforms.

Keywords: womenorganizations, NGO:s, genderequality, strategies, Turkey

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte	2
1.1.1 Frågeställning(ar)	2
1.2 Metod, material och avgränsning.....	2
1.2.1 Metod för datainsamling och analys - Problematisering.....	3
1.2.2 Generalisering	4
1.2.3 Källkritik	4
1.3 Operationalisering	5
1.4 Disposition	5
2 Teori	6
2.1 Teoribakgrund	6
2.2 Teoretiskt ramverk	6
2.2.1 Bumerangmönstret	7
2.2.2 Teoretisk slutsats	8
3 Kvinnors situation och civilsamhällets organisation	9
3.1 Situationen för kvinnor i Turkiet.....	9
3.2 Civilsamhället i Turkiet.....	11
4 Fyra NGO:s - vilka och varför	13
4.1 Varför de här fyra?	13
4.2 De fyra kvinnoorganisationerna	14
4.2.1 Women for Women's Human Rights (WWHR) – New Ways.	14
4.2.2 KA-MER	15
4.2.3 Flying Broom	15
4.2.4 KA-DER.....	16
5 Empiri och analys	17
5.1 Kvinnoorganisationer i Turkiet	17
5.1.1 Relationen kvinnoorganisation – kvinnoorganisation.....	18
5.1.2 Relationen regering – kvinnoorganisation	18
5.1.3 Samhälleliga och politiska struktur – vad skulle ett EU – medlemskap tillföra?.....	19

5.1.4	Kampanj för revidering av Brottsbalken – ett flagrant bumerangmönster.....	21
5.2	Avslutande analys - Nationell eller internationell strategi?	22
6	Slutsats – nationell eller internationell strategi?.....	26
7	Referenser.....	27
7.1	(Vetenskaplig) Litteratur	27
7.2	Artiklar från <i>Civil Society Development Center</i> , (www.stgm.org.tr/eng/kutuphane.php).....	28
7.3	Övriga dokument.....	28
7.4	Internetkällor	28
7.5	Telefonintervjuer.....	29
7.6	Enkät svar/ e-mailkorrespondens	29
Bilaga 1	Bilaga 1.....	31

1 Inledning

Att kvinnor runt om i världen inte alltid har samma förutsättningar och rättigheter som mannen är ett vedertaget konstaterande. Synen på kvinnors rättigheter och respekten för dem skiljer sig emellertid beroende på var i världen, och till vem, frågan är ställd. Ett land som exempelvis CEDAW¹ riktat återkommande kritik gentemot är Turkiet. Den kritik som riktats innehåller konstateranden om att Turkiet brister gällande kvinnors rättigheter och brister i respekten för dem. Även Europeiska unionen, som 2005 inledde medlemskapsförhandlingar med Turkiet, fastställer att landet behöver förbättra synen på och respekten för kvinnor. Utvecklingen i Turkiet har dock under senare år varit relativt positiv och exempelvis har, under 2000-talet, ett flertal lagstiftningsreformer ägt rum och kvinnors rättigheter har, genom reformerna, således förbättrats. Men trots en positiv utveckling, förekommer det alltjämt brister i implementeringen och i verkliga livet samt att de samhällliga strukturerna fortfarande är mycket patriarkala och att våld mot kvinnor i allmänhet och hedersrelaterat våld i synnerhet fortfarande är ett stort problem.

Inom Turkiets gränser verkar emellertid i dag många kvinnoorganisationer (tydliggöras senare i uppsatsen), vilket kan ses som ett uttryck och forum för ovan nämnda tillkortakommanden. Frågor gällande jämställdhet och kvinnors rättigheter har kommit att allt mer öppet och frekvent diskuteras, och landets kvinnoorganisationer har, enligt mina källor, haft stor positiv inverkan på den turkiska regeringen och den politiska agenda, exempelvis gällande ovan nämnda lagstiftningsreformer. Turkiet är emellertid ett land vars samhälle tycks karaktäriseras av stor komplexitet och jämställdhetsfrågor är således inte de enda frågor landet (och regeringen) har att tampas med. Det stora antal kvinnoNGO:s² till trots, är civilsamhället ett relativt nytt fenomen i Turkiet och relationen mellan staten och civilsamhället är, som senare kommer att förtydligas, inte helt problemfritt.

Den teori som utgör uppsatsens ramverk menar att om kommunikationen mellan civilsamhället och staten är bristfällig och kanalerna dem emellan är blockerade, tvingas NGO:s² mer eller mindre söka andra vägar för att uttrycka sitt missnöje och påverka den aktuella staten på. Förslagsvis genom att alliera sig med andra organisationer och genom att få tillstånd internationella påtryckningar.

¹ Convention on the Elimination of all forms of Discrimination Against Women (CEDAW)

² Non-governmental organizations, Svensk översättning: icke-statliga aktörer

1.1 Syfte

Med ovan nämnda brister gällande respekt för kvinnors rättigheter syftar den här uppsatsen till att undersöka vilken strategi Turkiets kvinnoorganisationer använder sig av för att påverka den turkiska regeringen och den politiska agendan utifrån ett kvinnoperspektiv.

För att ta reda på ovan nämnda syfte använder jag mig av Keck och Sikkinks (1998) *Bumerangmönster* (som förtydligas senare). Det parallella syfte som då mer eller mindre automatiskt medföljer, är att undersöka huruvida deras teori och mönster är applicerbart i en turkisk kontext.

1.1.1 Frågeställning(ar)

Med utgångspunkt i ovan nämnda syfte och teori är jag intresserad av att ta reda på vad som *avgör* valet av strategi och hur kvinnoorganisationerna således agerar för att uppnå och påverka sina mål. Teorin menar att om länken mellan regeringen och civilsamhället är blockerad, uppstår ett bumerangmönster och en internationell strategi väljs. Följaktligen är den övergripande frågeställningen jag använder mig av:

- Väljer kvinnoorganisationer i Turkiet huvudsakligen en nationell eller en internationell strategi (för att påverka den turkiska regeringen och den politiska agendan)?

- Varför?

1.2 Metod, material och avgränsning

Det här avsnittet syftar till att redogöra för den metod som uppsatsen byggs upp med hjälp av. Den teoriram jag använder mig av och tar avstamp i, definieras av Keck och Sikkink som *grounded theory* (1998:5) och innebär att stor hänsyn till kontextuella faktorer tas. Följaktligen är (varken grounded theory eller) Keck och Sikkinks slutsatser huggna i sten och vidareutveckling är inte sällan önskvärd (Esaïasson et al. 2003:137ff). Uppsatsen bygger med andra ord vidare på Keck och Sikkinks slutsatser och vidareutvecklar dem i en annan kontext. Resultatet blir en teoriutvecklande studie med kontextuellt orienterad design (eller grounded theory) (Esaïasson et al. 2003:139ff). Esaïasson et al. skriver att grounded theory har ett uttalat syfte att utveckla teorier som är fast förankrade i empirin och som inte är, för att använda deras uttryck, luftiga skrivbordskonstruktioner (2003:139). De menar också att grounded theory är användbart i undersökningar, som av det

här slaget, då forskaren har begränsad förhandsinformation om relevanta variabler (Esiasson et al. 2003:140).

1.2.1 Metod för datainsamling och analys - Problematisering

Den metod jag först och främst kommer att använda mig av för att samla in relevant data och information är genom frågeundersökningar i form av telefonintervjuer samt en skriftlig enkät (se bilaga 1), vilket enligt Esiasson et al., är den metod som är mest vanligt förekommande inom statsvetenskaplig forskning (2003:253).

Själva undersökningen har en respondentundersöknings karaktär vilket betyder att jag är intresserad av svarspersonernas uppfattning gällande mina frågor och följaktligen finns det ett egenvärde i att ställa (mer eller mindre) samma frågor till alla personer (Esiasson et al 2003:254). De fyra turkiska kvinnoorganisationer, plus dess representanter, som deltagit, och som stor tacksamhet riktas gentemot, är:

- *Women for Women's Human Rights- New Ways*, Evre Kaynak
- *KA-DER*, Ayse Gönüllü
- *KA-MER*, Gülay Karhan Güzel
- *Flying Broom*, Uruna

De personer som också deltagit, men som inte representerar någon (turkisk) kvinnoorganisation är:

- Anna Rosendahl, Turkiethandläggare på Sida,
- Carina Mårtensson, jurist och minister på Sveriges ambassad i Ankara
- Asli Coban och Ayse Gönüllü vid turkiska *Gender and Women Studie Program*³ vid Middle East Technical University i Ankara (METU).
- Lisa Grans, kontorschef vid svenska Raul Wallenberg Institutet i Istanbul (RWI)⁴

För mig handlar analysen om att finna mönster i de inkomna svaren och utifrån dem dra slutsatser om varför en nationell eller en internationell strategi väljs.

Utöver enkätundersökningen har jag även haft telefonkontakt med flera av ovan nämnda personer. Att använda sig av telefonintervjuer ger andra möjligheter

³ Programmet har funnits sedan 1994 och startades upp som en del av ett UNDP projekt. I dag är programmet dock självständiga och beror av universitets resurser (www.metu.edu.tr).

⁴ RWI i Turkiet samarbetar med kvinnoNGO:s inom ramen för de projekt som RWI bedriver i Turkiet. Projekten syftar bland annat till att öka kvinnornas egna kunskaper om sina rättigheter, men även att stärka allmänhetens och samhällets kunskaper och insikter (a).

än endast skriftliga enkätundersökningar. Information som av olika anledningar inte skulle ha framförts i en skriftlig enkät kan genom telefonintervjuer lättare erhållas och möjlighet till följdfrågor, från min sida, är större i ett telefonsamtal (Esiasson et al. 2003:279). Telefonintervjuerna har inte spelats in på band, men jag har fört skriftliga anteckningar vid samtliga samtal och informationen som framkommit genom dem redovisas i form av löpande referenser i uppsatsens text. Telefonintervjuerna skedde i ett initialt skede och syftade främst till att snabbt erhålla en överblick av aktuell situation, för att sedan mer systematiskt och konkret gå vidare.

1.2.2 Generalisering

Jag, liksom Keck och Sikkink, bygger min undersökning kring fallstudier vilket gör att generaliseringar bör göras med försiktighet. Robert K. Yin (1984) påtalar den svårighet som generalisering utifrån fallstudier utgör och vidhåller att det är vanligt förekommande kritik gentemot fallstudier, men menar samtidigt att det går att generalisera *om* generaliseringen kopplas till en teori (1984:39).

1.2.3 Källkritik

I enlighet med att göra en så objektiv analys som möjligt finns det en poäng med att använda ytterligare källor än de fyra organisationer som mer eller mindre utgör kärnan för undersökningen. En såkallad *triangulering* syftar till att nyansera de svar som ges av kvinnoorganisationerna. Jag bedömer informationen från Anna Rosendahl, Lisa Grans och Carina Mårtensson som objektiva källor medan Asli Coban och Ayse Gönüllü kan tänkas vara aningen mer subjektiva. En källa bör emellertid alltid granskas och objektivitet är inget som skall tas för givet.

När det gäller avsittet om civilsamhället i Turkiet i kapitel tre bör det tydliggöras att mycket av den informationen kommer från paraplyorganisationen *Civil Society Development Center*⁵ och inte från vetenskapligt publicerade artiklar. Användandet av den sortens information har två sidor. Å ena sidan kan jag som författare argumentera för att vilka kan vara mer förtrogna med det rådande klimat som turkiska (kvinno)NGO:s verkar inom, än just organisationerna själva. Samtidigt bör läsaren vara uppmärksam på att den bild som Civil Society Development Center målar upp kan brista i tillräcklig nyansering och att det inte, som sagt, är något vetenskapligt publicerat material.

⁵ Enligt www.stgm.org är organisationen "... engaged in matchmaking in order to carry NGO dialogue beyond national boundaries, bringing local NGOs in Turkey together with international NGOs including those in member and candidate countries of the EU to strengthen their cooperation" .

1.3 Operationalisering

För att aktuell enkätundersökning skall vara relevant för uppsatsens syfte och frågeställning, bör den ge en tydlig bild av relationen mellan den turkiska regeringen och kvinnoorganisationer(na)⁶. Uppsatsens mätbara variabler utgörs följaktligen av de enskilda enkätfrågorna (Ejlertsson 2005:48) och syftar till att besvara frågor om hur relationen mellan kvinnoorganisationerna och regeringen ser ut, hur de förhåller sig till andra kvinnoorganisationer samt relationen till internationella aktörer. Även kunskap om grad av access till det politiska systemet (och följaktligen möjlighet till påverkan) samt hur samhällliga och politiska strukturer påverkar deras arbete, bör erhållas av enkätsvaren.

1.4 Disposition

Uppsatsens disposition är som följer. Det inledande och nu läsande kapitlet klargör syfte, frågeställning och den metod jag ämnar använda för att undersöka aktuell frågeställning. Det andra kapitlet är det kapitel som förklarar uppsatsens ramverk, det vill säga teorin. Kapitel tre syftar till att ge läsaren en bild av det turkiska civilsamhället och följaktligen kontextualisera den miljö kvinnoorganisationerna verkar inom samt beskriva kvinnornas faktiska situation för att sedan, i kapitel fyra, mer utförligt beskriva de fyra, för uppsatsen, aktuella och relevanta kvinnoorganisationerna. Kapitel fem utgörs av empiri och analys och sist binds allt samman i kapitel sex, där uppsatsens slutsats fastställs.

⁶ Eftersom att teorin förenklat menar att en blockerad och således mindre bra relation dem emellan, leder till en internationell strategi. Och vice versa.

2 Teori

2.1 Teoribakgrund

Den teoretiska grund som uppsatsen vilar på, har sin utgångspunkt i normspridningsteori. Den främsta anledningen är att de kvinnoorganisationer, som ingår i uppsatsens undersökning, med enkelhet kan ses som nedan beskrivna *normentreprenörer*. Forskning beträffande normer (och dess påverkan på politiken) är ett forskningsområde som under senare tid ökat i kvantitet (Finnemore och Sikkink, 1998:888) medan systematisk forskning gällande turkiska kvinnoorganisationers arbete och strategier, fortfarande är ett relativt outforskat område (Asli Coban, METU 18.04.2008).

Enligt Finnemore och Sikkink uppstår inte normer och NGO:s ur tomma intet. De är aktivt uppbyggda av agenter som har starka föreställningar om lämpligt och/eller önskvärt beteende. Dessa agenter kallar Finnemore och Sikkink för *normentreprenörer* och menar att dessa entreprenörer är av yttersta vikt för att uppmärksamma brister och/eller föra upp en fråga, eller till och med ”*skapa*” en fråga, på den politiska dagordningen (Finnemore och Sikkink 1998:899).

2.2 Teoretiskt ramverk

Det teoretiska ramverk som uppsatsen flankeras av är Keck och Sikkinks *Bumerangmönster*⁷ (1998:11). Keck och Sikkink bygger sin forskning på en sociologisk tradition som fångar den komplexa interaktion mellan (olika) aktörer som dagens världspolitik karakteriseras av (1998:3). Deras fokus ligger på transnationella nätverk⁸ av organisationer som simultant deltar i nationell och internationell politik (1998:4). Det gör även, i viss utsträckning, de organisationer jag valt att fokusera på, men fokus för uppsatsen ligger i första hand på *nationella* turkiska kvinnoorganisationer, vars arbete syftar till att påverka den *nationella* politiken och jämställdheten. Det utesluter emellertid inte att organisationerna, i

⁷ Det engelska begreppet som Keck och Sikkink använder sig av är *Boomerang pattern*, men jag kommer fortsättningsvis endast använda mig av ovan svenska översättning.

⁸ *Transnational Advocacy networks*. Som ovan.

enlighet med Keck och Sikkinks påståenden, samtidigt deltar i transnationella nätverk. Tvärtom kan det vara en (av flera) strategi(er) de använder sig av för att nå sina mål, men kärnan för uppsatsen utgörs som sagt av nationella NGO:s och transnationella nätverk återfinns endast i periferin.

Relevant anknytande litteratur och teori som Keck och Sikkink refererar till är Risse-Kappen (Keck och Sikkink 1998:7). Risse-Kappen (1995) argumenterar för att den påverkan som transnationella NGO:s har på den politiska agendan, varierar beroende på strukturer av inhemska institutioner som reglerar deras tillgång till det politiska systemet, och deras förmåga att länka sig samman med andra inhemska aktörer. Skillnader i de nationella strukturerna är följaktligen avgörande i fråga om de (transnationella) icke-statliga aktörernas politiska påverkan (1995:25). Hur stor access transnationella aktörer ges är följaktligen, enligt Risse-Kappen, primärt en funktion av statsstrukturer (1995:25). Ytterligare en aspekt som Risse-Kappen menar påverkar är grad av internationell institutionalisering. Högt institutionaliserade relationer stater emellan tenderar att luckra upp statsgränserna och istället skapa transnationella relationer (1995:28ff). Ett tydligt exempel på institutionalisering är den Europeiska unionen och dess gemensamma regelverk.

Även Risse och Sikkink (2002) forskar kring NGO:s och deras arbete och framgång (med att sprida sina normer). De undersöker under vilka förhållanden som nätverk av nationella och transnationella aktörer är kapabla till att förändra nationella strukturer. Genom fallstudier utvecklar de en spiralmodell i fem faser, och argumenterar att bestående normimplementering kräver politiska - och strukturella reformer samt ett politiskt system som garanterar en väl fungerande rättsstat (2002:3). (Risse och Sikkink menar att denna teori kan vara ett användbart instrument beträffande förståelse för hur internationell politik påverkas av normer (2002:2).

2.2.1 Bumerangmönstret

Bumerangmönstret uppstår, enligt Keck och Sikkink, då kanalerna mellan staten och civilsamhället är blockerade, och då nationella NGO:s istället *mer eller mindre* tvingas söka sina allierade internationellt, och på så vis sätta press på den aktuella staten *utifrån*. Keck och Sikkink menar att ovan nämnda mönster främst uppstår i samband med organisationer som delar normer och engagemang gällande respekt för de mänskliga rättigheterna (1998:12). Resultatet av detta mönster och de internationella länkar som uppstår, är de transnationella nätverk som är ytterst centrala i Keck och Sikkinks forskning och slutsats, men som ej erhåller samma relevans i den här uppsatsen.

Den empiri som Keck och Sikkink lutar sina slutsatser om bumerangmönstret på är främst hämtad från latinamerikanska NGO:s och deras kampanjer som syftat till att öka respekten för mänskliga rättigheter. Nedan följer två exempel.

Keck och Sikkink menar att händelseförloppet i samband med militärkuppen i Argentina på 1970-talet är ett flagrant exempel på bumerangmönstret. De argumenterar för att nationella och internationella påtryckningarna tillsammans åstadkom förändring. Nationella NGO:s protesterade mot det av regeringen utförda förtryck och dokumenterade befolkningens missförhållanden samtidigt som internationella påtryckningar verkade som skydd för dessa nationella organisationer och skapade ytterligare utrymme för dem att verka inom. Mycket av förändringarna skedde emellertid tack vare de initiala ansträngningar som nationella organisationer stod för, och som sedan kom att förstärkas genom internationella insatser (1998:107).

Ett annat exempel, som Keck och Sikkink tar upp, är Mexico, men där händelseförloppet och situationen jämfört med Argentina, var annorlunda. Missförhållandena var ej lika omfattande som i Argentina, men likväl vanligt förekommande. *The Institutionalized Revolutionary Party* (PRI) tog makten vid partiets bildande 1929, och ett exempel på regeringens missbruk av dess makt, var då armens trupper 1968 öppnade eld mot demonstrerande studenter och sammandrabbningen resulterade i att mellan tre - och femhundra studenter dödades (1998:110). I det här aktuella fallet, till skillnad från Argentina, kom det inledande steget från internationellt håll och internationell uppmärksamhet skapade utrymme för Mexikanska organisationer att både etableras och verka inom. (Antalet NGO:s i Mexico ökade markant från 1980-talet fram till mitten av 1990- talet (Keck och Sikkink 1998:111).

2.2.2 Teoretisk slutsats

Keck och Sikkink menar att nationella organisationerna är en avgörande länk i de transnationella nätverkens framgång. I de fall där nationella organisationer varit frånvarande, som fallet initialt var i Mexico, var internationella ansträngningar för mänskliga rättigheter hämmade. Den slutsats Keck och Sikkink drar ifrån det, är att internationella påtryckningar oftast uppkommer *efter* det att nationella NGO:s har dokumenterat och rapporterat samt kämpat emot förtryck och diskriminering (1998:117). En annan viktig faktor som Keck och Sikkink lyfter fram är målets (läs: regeringens) sårbarhet. En aspekt av målets sårbarhet är utövarens möjlighet till påverkan (1998:118). Keck och Sikkink menar att länder som är känsliga för påtryckningar (oavsett om de kommer inifrån eller utifrån) är de länder som bryr sig om sitt internationella anseende (1998:208). Är de politiska strukturerna blockerade söker nationella NGO:s internationella länkar och internationellt stöd, som i sin tur leder till påtryckningar utifrån. Kombinationen av stängda nationella strukturer i ett land med öppna strukturer i ett annat (eller med en internationell organisation) är vad som karakteriserar bumerangmönstret (1998:201-202).

3 Kvinnors situation och civilsamhällets organisation

Det här kapitlet syftar till att ge läsaren en faktabaserad bakgrund. Den allra första delen av kapitlet ger läsaren en förtydligande bild av kvinnornas faktiska situation i dagens Turkiet och efter det målas en generell bild av det turkiska civilsamhället upp, där alla former av NGO:s räknas in utan djupare områdesspecificering.

3.1 Situationen för kvinnor i Turkiet

Den här inledande texten syftar alltså till att kontextualisera frågeställningarna och således precisera de tillkortakommanden som idag finns samt påtala de förbättringar som skett i Turkiet gällande kvinnors rättigheter under senare år.

Trots att Turkiet anslutit sig till samtliga centrala konventioner gällande mänskliga rättigheter⁹ förekommer det fortfarande (systematisk) diskriminering av kvinnor i det turkiska samhället (mr-rapport 2007:2-3¹⁰). Och trots nya lagar, som gett kvinnorna utökade rättigheter, är samhällets negativa attityder gentemot kvinnor alltså ett förekommande problem som utgör ett hinder för kvinnor att erhålla lika rättigheter som mannen (mr-rapport 2007:13, Progress report 2007¹¹, telefonintervju med Lisa Grans 2008.04.17). Ytterligare en aspekt är att inte sällan har kvinnorna själva undermåliga kunskaper om sina egna rättigheter och det råder stora (kunskaps)skillnader mellan kvinnorna på landsbygden och kvinnorna i storstäderna. De senare nämnda är betydligt mer välinformerade. Det är främst NGO:s, och inte den turkiska regeringen, som aktivt arbetar med att

9 Exempelvis Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), samt de fakultativa protokollen om enskild klagorätt och avskaffandet av dödsstraffet, Konventionen mot tortyr, Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT), Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR), Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, Convention on the Elimination of all forms of Discrimination Against Women (CEDAW) samt det fakultativa protokollet om enskild klagorätt.

10 Svenska regeringens årliga rapport om mänskliga rättigheter för Turkiet 2007, publicerad på regeringens webbplats om mänskliga rättigheter, www.manskligarattigheter.gov.se, (2). Förkortas mr-rapport 2007 i uppsatstexten.

11 The EU Commission Turkey 2007 Progress Report, publicerad på [ec.europa.eu/enlargement\(1\)](http://ec.europa.eu/enlargement(1)). Förkortas Progress report 2007 i uppsatstexten.

upplysa kvinnorna om sina rättigheter och exempelvis om vad lagreformer i realiteten innebär (mr-rapport 2007:13, enkätsvar 2008.05.21 Evre Kaynak). Samarbetet mellan offentliga institutioner och civilsamhället har emellertid förbättrats och möten mellan kvinnoNGO:s och offentliga institutioner hålls exempelvis i syfte att bevaka implementeringen av det cirkulär som tagits fram för att bekämpa hedersrelaterat våld (Progress report 2007:18).

I jämförelse med männen är kvinnorna överrepresenterade vad det gäller arbetslöshet och underrepresenterade vad det gäller läskunnighet, endast 80 % av kvinnorna är läskunniga. Förbudet mot att bära slöja på landets universitet har väckt stor debatt i Turkiet och leder sannolikt till att vissa kvinnogrupper utestängs från utbildning samtidigt som andelen kvinnor inom akademiska och högutbildade yrken är relativt hög, 30 % inom denna kategori utgörs av kvinnor. Många kvinnor står dock utanför den formella arbetsmarknade då de istället utför oavlönat arbete i hemmet och/eller på landsbygden (mr-rapport 2007:13) och gapet mellan kvinnors och mäns lika rättigheter vad det gäller utbildning, ekonomiska, yrkesmässiga och politiska möjligheter samt hälsa är fortfarande stort (progress report 2007:18).

Även inom politiken är kvinnor underrepresenterade. Parlamentsvalet 2007 ledde förvisso till ett ökat antal kvinnor i parlamentet och på 1990-talet inrättade arbetsmarknadsdepartementet (Ministry of Labour) ”*Directorate General on the Status and the Problems of Women*” och regeringen har utsett en specifik kvinnlig minister som ansvarar för såkallade kvinnofrågor (mr-rapport 2007:13, mailkorrespondens med Ayse Gönüllü 2008.05.08).

Handel med kvinnor, legaliserad prostitution och ofrivillga bortgiften samt polygami är ytterligare områden som Turkiet brister inom (mr-rapport 2007:14). Trots att ofrivilliga giftermål är olagligt tvingas många flickor och kvinnor in i äktenskap de själva inte har valt. Då många kvinnor inte har råd med skilsmässa eller inte vågar motsätta sig samhället och/eller familjen, ser många kvinnor självmord som enda utväg. Värst drabbade är flickor och kvinnor inom lägre- och utbildade samhällsklasser (www.ucansupurge.org (3)). Några exakta siffror gällande påtvingade giftermål, självmord och hedersmord är emellertid svårt att fastställa, då tillförlitlig data inte sällan är ett problem (progress report 2007:18).

Avslutningsvis kan det dock konstateras att utvecklingen pekar åt ett positivt håll. År 2001 ändrades civillagstiftningen och kvinnor har sedan dess lika rättigheter som mannen ifråga om äktenskapet och sina barn. Lagen säger numera att alla familjens individer, oavsett om familjen bor tillsammans eller inte, har samma rättigheter (Progress Report 2007:18). Ayse Gönüllü berättar också att innan revideringen var kvinnan, enligt artikel 159 i civillagstiftningen, tvungen att ha mannens tillstånd för att få arbeta utanför hemmet (mailkorrespondens Ayse Gönüllü 2008.05.08). År 2004 reviderades även konstitutionen och förändringen innebär kortfattat att det numera är statens ansvar att aktivt verka för ett jämställt samhälle. Även strafflagstiftningen (som kommer förtydligas senare i uppsatsen)

reviderades år 2005 och revideringen innebar en stor förbättring gällande kvinnors rättigheter och möjligheter att fatta egna beslut. Den straffreducering som tidigare kunde åberopas i fråga om hedersrelaterat våld uteslöts och även våldtäkt inom äktenskapet kriminaliserades (mr-rapport 2007:12).

3.2 Civilsamhället i Turkiet

Det här avsnittet syftar till att öka insikten om det civila samhället i Turkiet och ge kunskap om den kontext som NGO:s verkar inom. Ett viktigt påpekande, som tidigare nämnts, är att det här avsnittet behandlar civilsamhället i allmänhet och inte endast kvinnoorganisationer i synnerhet.

Civilsamhället och dess icke-statliga organisationer är två relativt nya fenomen i Turkiet. (Först) på 1980-talet inledde grupper och människor att organisera sig inom ramen för civilsamhällets former. I dag består det turkiska civilsamhället till största delen av organisationer som fokuserar på individers fri - och rättigheter samt en fulländad transition gentemot (deltagar)demokrati (Keyman 2005:10). Det turkiska civilsamhället har dock en komplex och multi-dimensionell struktur (Keyman 2005:10) och relationen mellan staten och det civila samhället är inte helt problemfritt. Professor Keyman menar att relationen mellan staten och civilsamhället innehåller allvarliga brister som till och med beträffande demokratins utveckling, kan ses som problemfyllt och kontraproduktivt. Den statliga inblandningen är ibland högre än vad som kan betraktas som acceptabelt och NGO:s agerar emellanåt å statens vägnar, istället för att agera som de icke-statliga aktörer de är (Gümüs 2005:2, Keyman 2005:11). Inom den finansiella och rättsliga sfären besitter staten en övervakande roll, vilket enligt Keyman också kan ha negativa effekter på civilsamhällets utveckling. Keyman menar att den dubbelroll staten har, både som finansiell – och legal övervakare, kan leda till att organisationer, istället för att samarbeta, konkurrera med varandra (Keyman 2005:11).

Även Korhan Gümüs pratar om denna bristfälliga relation NGO:s emellan. Parallellt med detta, och att relationen till staten lämnar mycket övrigt att önska, är också stödet från befolkningen men framförallt befolkningens kunskap om det arbete som NGO:s utför, inte optimalt (Gümüs 2005:1, telefonintervju med Carina Mårtensson 2008.04.18). Gümüs poängterar, precis som Keyman, att resurserna är knappa och att det leder till en konkurrenssituation organisationerna emellan. Även informationsutbytet, som annars enligt Keck och Sikkink är organisationer av det här slagets stora styrka, uppvisar tillkortakommanden. Korhan Gümüs menar att NGO:s inte tycks inse fördelarna med informationssamarbete och följaktligen brister det i både verktyg och ideér (2005:2).

För att komma tillrätta med ovan nämnda problem och för att stödja etablerandet av nätverk NGO:s emellan, har ett program, *Civil Society*

Development Program (CSDP) Local Civic Initiative, startats upp. Programmet syftar alltså till att stödja NGO:s och överbrygga det gap som idag finns dem emellan (Akyüz 2006:1). Enligt den analysrapport som Civil Society Development Program (CSDP) Local Civic Initiative tagit fram saknas det djupare förståelse och konsensus från både de icke statliga organisationerna själva, men också från samhället i övrigt. Brister gällande initiativförmåga och kunskap om hur nya uttryckskanaler etcetera skapas är inte sällan käppar i nätverkshjulet. Även ineffektiv, transparens och allmänt ansvarsutkrävande är ytterligare svårigheter som Turkiets icke statliga organisationer brottas med (www.stgm.org.tr (3)).

Andra former av utbildnings- och utvecklingsprogram som drivs i Turkiet är exempelvis av svenska Raul Wallenberg Institutet (RWI). RWI:s utbildnings - och utvecklingsprogram syftar till att ge yrkesgrupper (som exempelvis domare, advokater, statsanställda och NGOanställda) samt civilsamhället och dess organisationer högre nivå av vetenskap och kunskap om internationell standard gällande mänskliga rättigheter. RWI bedriver även projekt inom ramen för ovan nämnda program, vars specifika syfte är att stärka respekten för kvinnors mänskliga rättigheter i Turkiet och öka kvinnornas egna kunskaper (dokument som erhållits av Lisa Grans, 2008.04.22(a)).

Ytterligare ett exempel på internationella projekt som drivs är det av UNDP tidigare finansierade master - program som ges vid Middle East Technical University (METU) i Ankara (Enkät svar Asli Coban 2008.04.25).

4 Fyra NGO:s - vilka och varför

Det här kapitlet syftar till att ge läsaren en bild av de fyra kvinnoorganisationer som utgör en betydande del av uppsatsen. Inledningsvis redogör jag för de kriterier jag använt mig av och följaktligen stipuleras också en motivering till varför just de här fyra organisationerna valts. Sedan presenteras de fyra organisationerna var för sig.

4.1 Varför de här fyra?

De kriterier och betänkligheter jag använt mig av är som följer. Jag har värderat storlek och erfarenhet som viktigt, men inte avgörande. Motiveringen är att det otvivelaktigt är så att en organisation som varit aktiv länge besitter erfarenhet och kunskap samt har en utarbetad och etablerad strategi.

Jag har också eftersträvat en så bred representativitet som möjligt. Med representativitet menar jag att organisationerna bör representera olika delar av det breda område som turkiska kvinnoorganisationer faktiskt utgör. Det har uppnåtts då exempelvis KA-MER är en organisation vars arbete syftar till att stoppa våldet mot kvinnor, medan KA-DER istället inriktar sig på att öka kvinnlig representativitet inom beslutsfattande organ. Likväl kan inte endast fyra organisationer betraktas som fullt ut representativa för det stora antal kvinnoNGO:s som faktiskt finns.

Två av organisationerna, Women for Womens Human Rights (WWHR)- New Ways och KA-MER är organisationer som samarbetar med och stöds av Sida. Jag ser det samarbetet som ett erkännande och intyg på en seriös och trovärdig organisation. Den tredje, Flying Broom är liksom de två ovan nämnda organisationerna väletablerade plus att Lisa Grans på Raul Wallenberg Institutet är väl förtrogen med deras arbete samt rekommenderade mig att kontakta dem. Den fjärde organisationen, KA-DER, kom jag i kontakt med och fick rekommendationer om, genom en av mina kontakter på METU.

Nedan sammanställd information grundas på telefonsamtal och relativt omfattad email-kontakt (med organisationernas representanter) samt på respektive organisations hemsida¹².

4.2 De fyra kvinnoorganisationerna

Nedan redovisas de fyra kvinnoorganisationerna vars enkät- och intervjuvar, i kombination med ett antal andra respondenters, utgör grunden för uppsatsens analys och således slutsatser.

4.2.1 Women for Women's Human Rights (WWHR) – New Ways.

WWHR är, enligt Lisa Grans, med stor sannolikhet den starkaste kvinnoorganisationen i Turkiet i dag (mail 2008.04.16). WWHR grundades 1993 och är en oberoende kvinnoorganisation vars huvudsyfte är att framhålla kvinnors mänskliga rättigheter i Turkiet, men även internationellt (www.wwhr.org(4)). Organisationen arbetar främst med att stärka kvinnors kunskaper om sina rättigheter och stärka deras självförtroende så att de själva kan ta kontroll över sina egna liv. De har, som tidigare nämnts, ett etablerat samarbete med svenska Sida, plus en rad andra utländska organisationer (www.sida.se (5)).

Enligt den information som ges på WWHRs-hemsida har organisationen, genom årtionden av aktivitet och lobbying, bidragit till betydande utveckling gällande kvinnors rättigheter i Turkiet. De har exempelvis lobbat framgångsrikt för lagreformer, skapat nätverk inom muslimska samhällen och framhållit kvinnors rättigheter på FN-nivå. År 2005 erhöll WWHR officiell konsultativ status vid FN (www.wwhr.org), vilket i sig tyder på ett officiellt erkännande. Även Anna Rosendahl, som arbetar som Turkiethandläggare på Sida, bekräftar det inflytande och den påverkningskraft som WWHR har (telefonintervju 2008.04.15).

Enligt organisationens hemsida arbetar de efter principen att skapa direktkontakt med beslutsfattare och policyprocesser (www.wwhr.org). Anna Rosendahl bekräftar den bilden och framhåller samtidigt deras samarbete med andra organisationer. Hon berättar att WWHR inte skapar sina egna institutioner i landet utan ansluter sig till, och samarbetar med, redan befintliga. Hon berättar vidare att det sker i form av samarbete med *Community Centers* där de utbildar

¹² Med KA-DER som undantag. Organisationens hemsida erbjuder inte någon engelsk översättning och information gällande KA-DER byggs istället på mailkontakt med organisationens representant.

socialsekreterare, som i sin tur utbildar kvinnorna i det turkiska samhället om deras rättigheter (telefonintervju 2008.04.15). Även Lisa Grans intygar om nämnda kapacitetsutvecklande stöd som WWHR ger till andra kvinnoorganisationer. Hon tillägger också att organisationen har bidragit med skuggrapporter till CEDAW-kommitten¹³ gällande kvinnors rättigheter i Turkiet (mailkorrespondens 2008.04.16).

4.2.2 KA-MER

Initiativet till KAM-ER togs 1994. Personerna bakom organisationen reagerade på den normaliseringsprocess som de ansåg hade etablerats i det turkiska samhället gällande våld i allmänhet och våld mot kvinnor i synnerhet. Organisationens grundare ställde sig frågan *vilka* som kunde misshandla, mörda och våldta kvinnor utan att det ifrågasattes. Samt *hur* och *när* ett sådant beteende blev ett normalt inslag i samhället och vardagen? Svaren var entydiga och pekade mot kvinnornas hem. Den plats där ett våldsamt uppträdande mot, och behandlande av, kvinnorna var ”acceptabelt”, var i deras egna hem och den insikten gav alltså upphov till kvinnoorganisationen KA-MER.

Då KA-MER startade sin verksamheten var deras mål att *“make women aware of the in-family violence against women which is the invisible part of the violence against women, provide them with urgent support”* (www.kamer.org.tr (6)).

Men sedan 2000 definerar de sina mål som *“determining the practices of culture and traditions that are harmful for women and children, developing the alternatives of these traditions and cultures that will be suitable for the human rights and improving methods to make them applicable”* (www.kamer.org.tr (6)).

I linje med deras första måldefinition etablerades *Emergency Hotlines* för att kvinnor som utsattes för våld i hemmet snabbt skulle kunna få hjälp. Organisationen erbjuder också exempelvis hjälp med psykologkontakt, juridisk och arbetsmässig konsultering och betonar (på hemsidan) vikten av samarbete både på nationell och internationell nivå (www.kamer.org.tr (7.))

4.2.3 Flying Broom

Flying broom är en kvinnoorganisation som arbetar med att förbättra och stärka demokratin och civilsamhället. Det uttryckliga syftet som beskrivs på deras hemsida är *“enhancing gender equality consciousness, providing information and training to empower women, and contributing to the development of efficient*

¹³ Vars uppgift är att övervaka korrekt implementering av de parter som anslutit sig till CEDAW.

policies for solving women's problems stemming from inequality" (<http://en.ucansupurge.org/>(8)).

De framhåller också att sedan grundandet 1996 har de år efter år förbättrat och förstärkt sina nationella - och internationella nätverk och har följaktligen också förstärkt sin förmåga att övervaka och utvärdera den turkiska såväl som den globala kvinnoagendan.

Flying Broom använder sig inte sällan av media för att nå ut till allmänheten i det turkiska samhället. De har publicerat ett antal böcker och organisationen ger sedan 1998 kvinnor möjlighet att både höras och synas i organisationens bulletin *Flying News* (8). Ytterligare ett stort mediaprojekt som de driver är *the Flying Broom International Film Festival*, vars syfte är att belysa kvinnors arbete i allmänhet och kvinnliga regissörer i synnerhet (9). Även organisationens hemsida används som verktyg för att nå ut med Flying brooms budskap, och för att uppdatera och rapportera om sina övervakanden (<http://en.ucansupurge.org/>).

Organisationen arbetar också för internalisering av kvinnors rättigheter och strävar efter att de skall genomsyra alla politiska beslut och dess implementering. Flying Broom uppmuntrar till samarbete kvinnoorganisationer emellan och arbetar aktivt med att föra samman dem med representanter från myndigheter etcetera (<http://en.ucansupurge.org/> , telefonintervju 2008.04.17).

4.2.4 KA-DER

KA-DER grundades 1997 och organisationen syftar främst till att öka kvinnorepresentationen vid valda och utnämnda positioner inom beslutsfattande organ. Samtidigt strävar organisationen efter att öka medvetenheten och jämställdheten mellan könen i det sociala livet och inom den politiska kulturen samt att öka den allmänna känslighet i samhället med avseende på problem som kvinnor tampas med.

Ayse Gönüllü poängterar den vikt organisationen lägger vid att behålla politisk distans gentemot politiska partier. Av den anledningen påtalar hon också de ansträngningar organisationen gör för att skapa nätverk och samarbeta med andra kvinnoorganisationer, kvinnliga politiker och alla organisationer som engagerar sig i arbete beträffande kvinnor (mailkorrespondens 2008.05.08).

5 Empiri och analys

Det här kapitlet analyserar den empiri som uppsatsen grundas på och som mer konkret utgörs av de telefonintervjuer och enkätsvar med och av de personer som presenteras i metodavsnittet 1.1.3. Jag väljer att väva samman analysen med empirin för att på lämpligt sätt presentera mina svar och de slutsatser de leder fram till.

Den specifika frågeställningen *Väljer turkiska kvinnoorganisationer en nationell eller en internationell strategi*, syftar till att undersöka hur kvinnoorganisationerna i Turkiet arbetar för att påverka den turkiska regeringen i fråga om att föra in ett jämställdhetsperspektiv i de samhälleliga strukturerna och i politiken. Teorin uttrycker att en internationell strategi används då de politiska strukturerna i det aktuella landet är blockerade och då regeringen inte tar någon notis om nationella NGO:s och deras lobbyverksamhet. Organisationerna tvingas följaktligen söka internationella länkar och allierade och den kombinationen, stängda nationella strukturer i ena änden och öppna strukturer i den andra, är vad som karaktäriserar bumerangmönstret (Keck och Sikkink 1998:201-202). Relationen mellan regering och civilsamhället har i tidigare avsnitt beskrivits som problematiskt och ineffektivt.

5.1 Kvinnoorganisationer i Turkiet

Carina Mårtensson på svenska ambassaden i Ankara bekräftar den generella bild av det Turkiska civilsamhället som utmålas i avsnitt 3.2. Hon berättade att civilsamhället, oavsett om det gäller kvinnors rättigheter eller någon annan fråga, inte har speciellt mycket att säga till om. Däremot lyfter hon fram kvinnoorganisationerna och deras lobbyverksamhet som det mest framgångsrika exemplet inom civilsamhället (telefonintervju 2008.04.18). Även Lisa Grans och Anna Rosendahl menar att kvinnoNGO:s varit en starkt bidragande orsak till de förbättringar som ägt rum i Turkiet gällande kvinnors rättigheter (telefonintervju 2008.04.17, 2008.04.15). Alla mina intervjuade personer ger en entydig bild om det stort antal NGO:s som verkar för att få tillstånd förbättringar gällande kvinnors rättigheter. Storleksgraden på dem varierar dock och vissa organisationer ingår i de *transnational advocacy networks* som Keck och Sikkink pratar om, medan andra främst arbetar på lokalnivå. Vetskapen om dessa kvinnoorganisationer och deras arbete varierar emellertid i stor utsträckning från landsbygd till storstad och skillnad mellan landsbygd och storstad är inom många områden påtaglig (telefonintervju Lisa Grans 2008.04.17) och kan ses som

ytterligare en dimension på den komplexa och inte helt oproblematiske kontext som turkiska kvinnoorganisationerna verkar inom.

5.1.1 Relationen kvinnoorganisation – kvinnoorganisation

Alla organisationer som medverkat i undersökningen, både genom information från deras hemsidor och genom enkätsvar, framhåller vikten av samarbete NGO:s emellan. Exempelvis har det tidigare i uppsatsen berättats att WWHR arbetar med kapacitetsutveckling gällande andra kvinnoorganisationer och även Uruna på Flying Broom förtydligade under utförd telefonintervju, att Flying Broom aktivt strävar efter att samarbeta med andra kvinnoNGO:s. Hon poängterar vikten av att nå ut i landet och att alla organisationer varken kan eller bör arbeta från Ankara (där Flying Broom har sin bas). Med tanke på det stora antal kvinnoorganisationer som finns i Turkiet betonar hon också vikten av gemensam(ma) handlingsplan(er) och lyfter samtidigt fram Flying Broom som en mötesplats för kvinnor och organisationer från olika kulturer (telefonintervju 2008.04.17).

Asli Coban (METU) menar också att turkiska kvinnoNGO:s samarbetar med varandra och att det existerar många plattformar där organisationerna frekvent möts och att kampanjer och demonstrationer är en vanlig följd av samlade aktioner och samarbete (enkätsvar 2008.04.25).

Däremot ger Carina Mårtensson en liten annorlunda bild av samarbetet kvinnoNGO:s emellan. Hon menar att de förvisso lyckades samarbeta väl i en kampanj 2002-2004 (som syftade till att reformera brottsbalken och som jag återkommer till senare), men att samarbetet efter det återigen planade ut. Hon tänker vidare och menar att det senaste parlamentsvalet 2007 var ett ypperligt tillfälle för kvinnoorganisationerna att återigen ta gemensamma krafttag, men att så ej var fallet. Hon menar att de stora ideologiska skillnader som finns organisationerna emellan är ett hinder (telefonintervju 2008.04.18), vilket hon också får medhåll av Ayse Gönüllü för, som menar att det leder till olika prioriteringar organisationerna emellan (enkätsvar 2008.05.08). Lisa Grans påtalar att många organisationer är toppstyrda och att självständigt arbete har hög prioritet (telefonintervju 2008.04.17).

5.1.2 Relationen regering – kvinnoorganisation

Enligt aktuella enkätsvar är det primära målet för kvinnoorganisationerna att förändra den ojämlika ställning som kvinnorna idag har i det turkiska samhället, och den turkiska regeringen uppvisar *de facto* ett allt större ansvarstagande gällande kvinnofrågor. Som tidigare uppmärksammats i uppsatsen, samarbetar NGO:s och staten och dess myndigheter i dag i allt större utsträckning och Anna Rosendahl menar att staten är relativt lyhörd och tror att det kan bero på den sekularisering som är karakteristisk för Turkiet (telefonintervju 2008.04.15). Men

trots gemensamma sejourer pekar flera av mina respondenter på en bristfällig relation. Carina Mårtensson till exempel, berättar att trots ovan nämnda förbättringar, är förhållandet mellan kvinnoorganisationerna och regeringen och officiella institutioner problematisk. Hon menar att det finns en ömsesidig misstänksamhet och att vissa organisationer över huvud taget inte vill ha med myndigheter och politiker att göra. Samtidigt finns det inte heller några mekanismer från myndigheternas sida som syftar till att underlätta konsultation med berörda organisationer och något stöd eller ekonomiskt bidrag ges inte heller. Ytterligare hinder är den omfattande byråkrati som måste genomgå för etablerandet av en NGO (enkätsvar 2008.04.22) och följden blir ineffektivitet gällande civilsamhällets utveckling. Avslutningsvis menar Carina Mårtensson att även kvinnoorganisationerna har mycket att lära och effektivisera i deras förhållande till regeringen (enkätsvar 2008.04.22).

Samtliga organisationerna visar en entydig otillfredsställelse gällande relationen till regeringen och exempelvis Gülay Karhan Güzel (KA-MER) påpekar att de varken känner eller får något stöd från regeringen (enkätsvar 2008.05.01). Samtidigt samarbetar WWHR sedan 1998 med en statlig institution, *General Directorate of Social Services*, vilket ger organisationen, enligt Evre Kaynak, goda möjligheter att komma i kontakt med och påverka regerings- och statstjänstemän. Hon framhåller ett konkret exempel och menar att den centraliserade organisationsstruktur som karaktäriserar *the General Directorate of Social Services* har underlättat för WWHR att genomföra *the Human Rights Education Program for Women* i mer än 40 av Turkiets provinser, utan att behöva lägga energi på att övertyga lokala tjänstemän om att delta (som inte sällan annars är fallet). Däremot menar Evre Kaynak att det sedan 2002, då AKP (*the Justice and Development Party*) tillträdde som regerande partiet, har blivit svårare att samarbeta med regeringsorgan och att politiker och tjänstemän numera har en snäv syn på jämställdhets- och kvinnofrågor (enkätsvar 2008.05.22).

5.1.3 Samhälleliga och politiska strukturer – vad skulle ett EU – medlemskap tillföra?

Som tidigare beskrivits är det turkiska samhället utpräglat patriarkalt. Flera av mina källor pekar på bristerna i den faktiska implementeringen och inte sällan är det attityderna i samhället som bromsar utvecklingen. Gülay Karhan Güzel menar att (samhälleliga och) nationella strukturer är det största hindret för KA-MERs arbete. Hon berättar att varje stad har sin egen tradition och kultur och att motstånd från befolkningen, eller som hon också uttrycker sig ”*resistance of families*”, är regelmässiga hinder de måste kämpa mot. Hon framhåller dock att de försöker överbrygga ovan nämnda problem genom att samarbeta med andra organisationer och bedriva gemensamma projekt som syftar till att påverka samhället och det politiska systemet (enkätsvar 2008.05.01).

Asli Coban (METU) berättar att den turkiska regeringen är selektiv i fråga om kvinnoorganisationernas tillgång till det politiska systemet och att det skiljer sig från organisation till organisation och från fråga till fråga. Bäst tillgång, och följaktligen störst chans till påverkan, har organisationerna, enligt Carina Mårtensson, i fråga om lagstiftningsprocesser som syftar till att eliminera våld mot kvinnor (enkätsvar 2008.04.22). Asli Coban menar att det konstanta tryck som EU- medlemskapsförhandlingarna utgör, bidragit till att regeringen tagit ytterligare steg i riktning mot en mer jämställd politik, men främst gällande frågor som berör våld mot kvinnor medan accessen gällande frågor om kvinnors deltagande inom politiken och på arbetsmarknaden däremot är betydligt mer begränsad. Hon poängterar att politikerna, för att använda hennes uttryck, fortfarande *"dragging their feet"* i själva implementeringsfasen. Hon tror, liksom Gülay Karhan Güzel (KA-MER), att ett EU- medlemskap skulle vara positivt för jämställdhetsutvecklingen och menar att det faktum att regeringen är mån om sitt internationella anseende och att EU fungerar som en plattform för samarbete och nätverkande, utgör en stor tillgång för kvinnoorganisationerna. Samtidigt påtalar Asli Coban att den internationella institutionalisering som förekommer i dag, i form av exempelvis EU och FN-projekt, har sina för- och nackdelar. Istället för att själva institutionalisera jämställdhet i sin egen politik och i Turkiets institutioner, nöjer sig regeringen inte sällan med att endast tillmötesgå ovan nämnda projekt och deras krav på implementering (enkätsvar 2008.04.25).

Risse-Kappen (1995) argumenterar, som tidigare nämnts, att möjlighet till påverkan för icke statliga aktörer beror på grad av internationell institutionalisering. Ju mer internationella kontakter och internationella överenskommelser samt uppluckrade gränser, desto enklare har NGO:s att påverka (1995:8). Asli Cobans förhoppningar på ett EU-medlemskap får med andra ord stöd i teorin. Även med Risse och Sikkinks (2002) slutsatser som grund, att bestående normimplementering kräver politiska och - strukturella reformer och ett politiskt system som garanterar en väl fungerande rättsstat, kan ett EU-medlemskap och de reformeringar det leder till förespråkas (2002:3). Även Silke Roth (2007) lyfter fram EU:s positiva påverkan gällande jämställdhet i unionens medlemsstater *plus* i kandidat- och förhandlingsländerna, och menar att dessa förbättringar är vida kända. Evre Kaynak (WWHR) däremot, är inte hundra procentigt övertygad om att ett EU-medlemskap endast skulle medföra förbättringar och ökad jämställdhet. Hon påtalar att det förekommer diskriminering gentemot kvinnor i *alla* dagens EU-medlemsstater och menar att EU inte har någon klar och tydlig policy beträffande jämställdhet (enkätsvar 2008.05.21).

Ett konsekvent och tillförlitligt rättssystem, ur kvinnornas perspektiv, är emellertid någonting som både Lisa Grans (telefonintervju 2008.04.17) och Carina Mårtensson (enkätsvar 2008.04.22) menar att Turkiet brister i. Rättvisa utredningar och rättegångar samt hänsyn till kvinnors rättigheter brister inte sällan, främst i fråga om hedersrelaterat våld. Asli Coban instämmer och berättar att domare är distanserade och svåra att komma i kontakt med, samtidigt som det

finns många verksamma feministiska advokater i Turkiet och att de är mycket välorganiserade (enkätsvar 2008.04.26).

5.1.4 Kampanj för revidering av Brottsbalken – ett flagrant bumerangmönster

Ayse Gönüllü från KA-DER och METU och Evre Kaynak från WWHR (samt wwhr:s hemsida) berättar för mig om den kampanj som mellan 2002-2004 ägde rum och syftade till att revidera den turkiska brottsbalken. Nedan följer en redogörelse för en kampanj som innehåller alla delar i Keck och Sikkinks bumerangmönster.

Den brottsbalk som innan revideringen 2004 var aktuell hade, enligt Ayse Gönüllüs beskrivning, ett underliggande synsätt på kvinnors kroppar som tillhörigheter av mannen, familjen och samhället samt att kvinnans sexualitet var tvungen att dämpas eller kuvas. Hon berättar vidare att en revidering av brottsbalken ständigt var uppe på den politiska agendan under 1990-talet, men att någon ändring aldrig slutfördes. När turkiska kvinnoorganisationer 2002 inledde en kampanj som syftade till att få till stånd ovan nämnda revideringen, kunde de fortfarande rida på den framgångsväg som lobbyarbetet i samband med revideringen av civillagstiftningen 2001 hade inneburit. Initiativet till kampanjen togs av WWHR¹⁴ och initierades i april 2002 och en nationell *“working group on the reform of the penal code from a gender perspective”* etablerades. Arbetsgruppen utgjordes av representanter från NGO:s och liknande sammanslutningar samt advokater och akademiker från olika regioner i Turkiet.

Kampanjen använde sig av en rad olika verktyg för att skapa medvetenhet bland den lokala, nationella och internationella allmänheten samt i syfte att påverka den turkiska regeringen. Media är det första (av flera) exempel på verktyg som flitigt användes och på det stora hela intygar många av mina källor, bland andra Carina Mårtensson, att relationen mellan kvinnoorganisationerna och media är god och ständigt under förbättring (enkätsvar 2008.04.22). I den här specifika kampanjen använde sig organisationerna bland annat av presskonferenser för att nå ut med sitt budskap. Ayse Gönüllü påtalar att personliga kontakter med journalister och kolumnister var (*är*) av stor vikt. Även personliga relationer och allierade i det turkiska parlamentet var (*är*) betydelsefullt och kampanjen lyckades övertala oppositionspartiet att gemensamt fatta beslut om att stödja kampanjen och dess arbetsgrupp. Ytterligare en strategi kvinnoorganisationerna använde sig av för att nå ut till den turkiska befolkning och samtidigt sätta press på den turkiska regeringen, var att arrangera gatudemonstrationer. Så här långt gånget i kampanjen var det framförallt *nationellt* lobbyarbete som huvudsakligen bedrivits. Men då regeringen ej besvarade kampanjens krav och ansträngningar på ett

¹⁴ som verkade som sekretariat både under civillagstiftningskampanjen och brottsbalkskampanjen

tillfredställande sätt, vände kvinnoorganisationerna, i enlighet med bumerangmönstret, blickarna mot internationella aktörer.

Den plattform, som utgjorde grunden för kampanjen, beslutade sig för att använda en internationell strategi i form av en *fax-kampanj*. Internationell press och andra viktiga aktörer sattes upp på en lista vars deltagare kontinuerligt tilldelades information om rådande situation (och händelseförlopp) i Turkiet. Syftet med denna internationella strategi var att rikta omvärldens blickar mot den turkiska premiär- och justitieministern gällande de återstående krav som kampanjen arbetade för att få med i revideringen. Ayse Gönüllü framhåller att i det här läget, då regeringen inte bemötte kampanjens krav, var trycket från internationella aktörer både avgörande och effektivt i fråga om att belysa de kvarstående krav som kvinnoorganisationerna hade.

Ovan framställda händelseförloppet är följaktligen ett flagrant exempel på det som Keck och Sikkink beskriver som ett bumerangmönster. Samtidigt som kvinnoorganisationerna använde sig av internationella instrument, som exempelvis EU – medlemskapsförhandlingarna, CEDAW och Beijing Platform for action, samt att EU i samband med kampanjen deklarerade vikten av en revidering av brottsbalken, var kvinnoorganisationerna noga med att poängtera att kampanjen inte hade något med själva EU- förhandlingsprocessen att göra, och menade att den skulle betraktas som autonom och oberoende.

Om vi sätter ovan beskrivna kampanj i ett jämförande perspektiv med ett av de fall som Keck och Sikkink grundar sin teori på, händelseförloppet i Argentina, kan tydliga paralleller dras. Situationen i Argentina var förvisso annorlunda då landet befann sig i en militärdiktators händer, men händelseförloppet, där nationella NGO:s inledningsvis bedriver nationellt lobbyarbete för att sedan tvingas ta till internationella medel, stämmer överens. Den reviderade brottsbalken trädde i kraft 5 april 2005.

5.2 Avslutande analys - Nationell eller internationell strategi?

Mycket i de svar som jag har fått och som ligger till grund för min analys och mina slutsatser, pekar på att det främst är en nationell strategi som används av turkiska kvinnoNGO:s.

Exempelvis är Lisa Grans väldigt tydlig och bestämd i valet mellan en nationell eller en internationell strategi och menar att turkiska kvinnoorganisationer huvudsakligen arbetar nationellt. Hon påpekar dock att de kvinnoorganisationer som hon kommer i kontakt med genom de projekt som RWI tillsammans med kvinnoNGO:s driver, menar att det är en pragmatisk lösning.

Hon utvecklar resonemanget och förklarar att användandet av internationella konventioner och liknande dokument kan vara kontraproduktivt då det inte sällan är impopulärt från myndigheternas håll att organisationer använder sig av internationella konventioner etcetera (telefonintervju 2008.04.17). Samtidigt förtydligar Carina Mårtensson att internationella konventioner *är* användbara, men främst i det arbete som syftar till att revidera lagstiftning. Utförs däremot arbete på gräsrotsnivå och som främst syftar till att rent praktiskt hjälpa kvinnorna, är istället nationellt och lokalt utarbetade strategier mer lämpligt (enkätsvar 2008.04.22).

Gülöay Karhan Güzel påpekar att KA-MER främst arbetar på lokal nivå och att de har en nära relation med lokala tjänstemän och guvernörer men att de samtidigt är medlemmar i European Women Lobby¹⁵ och således förekommer samarbetar med organisationer utanför Turkiets gränser. Deras arbetsprincip, som är signifikativt och bra sammanfattande, "*think globally, work locally*", har fått ge namn åt den här uppsatsen (enkätsvar 2008.05.01). Även organisationen Flying Broom lobbar främst på lokal och nationellt nivå, men framhåller samtidigt att de har deltagit vid flertalet internationella konferenser, exempelvis Beijing 1995 (telefonintervju 2008.04.17). KA-DERs huvudsakliga arbete syftar till att öka antalet kvinnor i (turkiska) beslutsfattande organ, vilket tyder på att även de sätter en nationellt inriktad strategi i första rummet (enkätsvar 2008.05.08). WWHR tycks vara den organisation vars internationella perspektiv och samarbete är mest utbrett. De arbetar uttalat med att framhålla kvinnors mänskliga rättigheter både i Turkiet och på internationell nivå (enkätsvar 2008.05.21 Evre Kaynak, www.wwhr.org (6)).

Asli Coban vidareutvecklar och berättar att kvinnoorganisationerna numera har starka lobbystrategier på nationell såväl som på internationell nivå. Hon menar att alla ansträngningar, på alla nivåer, är nödvändiga och att de behöver konfigureras väl (enkätsvar 2008.04.25). Samtliga tillfrågade personer är också överens om att Turkiets kvinnoorganisationer, oavsett om de arbetar lokalt eller internationellt, *har* varit och *är* inflytelserika gällande transformeringen av Turkiets politiska agenda. Inflytande har nåtts genom nationella strategier; som exempelvis att synas och höras i media och på gator och torg samt att skapa personliga relationer med journalister, kolumnister och parlamentariker. Evre Kaynak poängterar att media har en stor roll att spela och att media utgör en viktig allierad för kvinnoorganisationerna. Hon konkretiserar genom att berätta att om politiker och beslutsfattare stänger dörrarna till beslutsprocesserna och de politiska systemen, är media en unik källa för organisationen att likväl göra sin röst hörd (enkätsvar 2008.05.21). Men även internationella strategier; i form av att ingå i nätverk, delta i internationella konferenser och kampanjer är verkningsfulla. Kampanjen som genomfördes mellan 2002-2004 är ett flagrant exempel på hur kvinnoorganisationerna lyckades att länka sig samman med en rad nationella *och*

¹⁵ Paraplyorganisation med säte i Bryssel för Europas Kvinnoorganisationer, www.womenlobby.org

internationella aktörer. De gemensamma krafttagen som kvinnoorganisationerna tillsammans tog är i sig *per definition* ett sammanlänkande, men även det goda stöd de lyckades få från media, parlamentet och den allmänna opinionen är i enlighet med Risse-Kappens argumentation att NGO:s har störst chans till inflytande och politiskpåverkan om de förmår att länka sig samman med andra inhemska aktörer (1995:25).

Jag har påvisat att internationella strategier varit förekommande, men ej dominerande. Skulle länken till övriga Europa, genom EU, komma att öppnas ytterligare finns det mycket goda möjligheter för kvinnoorganisationerna att i större utsträckning använda sig av internationella strategier. Nästan alla intervjuade personer ställer sig positiva till ett EU – medlemskap och påtalar internationella påtryckningars goda på - och inverkan. Jag är samtidigt övertygad om att de internationella påtryckningar som *indirekt* förekommer i form av existerande jämställdhetsdebatt världen över, har stor betydelse och skapar utrymme och goda förutsättningar för Turkiets kvinnoorganisationer. Keck och Sikkink menar att en viktig faktor är det aktuella landets känslighet för påtryckningar och flertalet av mina enkätsvar tyder på att Turkiet *är* mottagligt för påtryckningar och att regeringen är mån om sitt internationella anseende. Inte minst med tanke på EU-medlemskapsförhandlingarna. Ytterligare en faktor av vikt som Keck och Sikkink lyfter fram är den viktiga roll som nationella NGO:s har att spela. De menar att vägen till de transnationella nätverken går via nationella NGO:s och ser man till Turkiet och dess kvinnoorganisationer, menar jag att de har alla förutsättningar att utöva (ytterligare) påtryckningar, både inifrån och utifrån, för att förmå den turkiska regeringen att föra en (mer) jämställd politik.

På frågan *varför* en nationell strategi är dominerande, svarar jag att det är en pragmatisk lösning och att valet mellan en nationell eller en internationell lösning beror på rådande nationellt klimat. Jag skulle emellertid vilja omformulera frågan till *när* används en nationell respektive internationell strategi? Anna Rosendahl menar att Turkiet är ett stolt land och att effekten av internationella påtryckningar har varit begränsad och exemplifierar det genom att påtala att den turkiska regeringen inte (alltid) brytt sig om den kritik som exempelvis CEDAW riktat gentemot Turkiet (telefonintervju 2008.04.15). Å andra sidan vittnar kvinnoorganisationernas användande av internationella konventioner och exempelvis Köpenhamnskriterierna¹⁶ i samband med brottsbalksrevideringen om den positiva effekt internationella påtryckningar då hade, och jag menar att det är ett tydligt uttryck för att valet av strategi beror på rådande nationellt klimat. Köpenhamnskriterierna och EU:s uttalanden i linje med kampanjens och

¹⁶ För att erhålla ett EU-medlemskap måste det ansökande landet uppfylla villkoren i artikel 49 och principerna i artikel 6.1 i EU-fördraget. I Köpenhamn 1993 fastställdes de anslutningskriterier som sedan förstärktes 1995 i Madrid, och som medlemsländerna måste kunna svara upp gentemot. Kriterierna innehåller tre krav; ett politiskt, ett ekonomiskt och ett rättsligt (europa.eu (10)).

kvinnoorganisationernas krav, hade med stor sannolikhet inverkan på den turkiska regeringen då Turkiet befann/befinner sig i en förhandlingsprocess med EU. Jag ställer mig tveksam till om användandet varit lika effektivt om Turkiet ej befunnit sig i rådande förhandlingsprocess.

Jag lutar mig även mot Carina Mårtenssons reflektion om att internationella konventioner etcetera är behjälpliga för kvinnoorganisationerna i fråga om lagstiftningsreformer, men att en mer nationellt inriktad strategi lämpar sig bättre då det handlar om rent praktiskt stöd som exempelvis utbildnings- och kunskapsprogram till och för de turkiska kvinnorna. Med stöd i argumentationen ovan, menar jag att mycket tyder på att en internationell strategi bäst lämpar sig när kvinnoorganisationerna lobbar för specifika lagstiftningsförändringar och en nationell då det handlar om att bryta strukturella och samhällsliga mönster (vilket i sig också görs med lagstiftningsreformer) samt i det mer ”allmänna” arbete som kvinnoorganisationerna bedriver.

6 Slutsats – nationell eller internationell strategi?

På frågan om vilken strategi turkiska kvinnoorganisationer använder sig av för att påverka den turkiska regeringen och den politiska agendan, verkar det både omöjligt och enfaldigt att ge ett antingen eller svar. Mycket tyder på att nationella strategier är mest förekommande, samtidigt som exemplet om revideringen av brottsbalken 2004 och tillhörande kampanj, tydligt stämmer överens med bumerangmönstret. Det också ett lika tydligt exempel på kvinnoorganisationernas förmåga att påverka den turkiska regeringen. Men ovan nämnda kampanj bör/kan ändå ses som ett ovanligt välorganiserat samarbete och ett undantag som bekräftar regeln samt att en internationell strategi bäst lämpar sig i syfte att få igenom krav gällande reformering av lagstiftning.

Dessvärre behövs det med stor sannolikhet ansträngningar utöver de lagstiftningsrevideringar som skett. En allmän förändring av rådande inställning och attityd gentemot kvinnor och deras rättigheter är behövlig. Turkiets patriarkala samhälle och dess djupa förankring tycks i mångt och mycket vara grunden till den ineffektivitet Turkiet uppvisar i fråga om implementering av de förbättringar som faktiskt skett. Att informera den turkiska befolkningen i allmänhet och kvinnorna i synnerhet om deras rättigheter, som de enligt lag numera har, är troligtvis arbete som bäst bedrivs genom lokala och nationella insatser. Keck och Sikkink påtalar vikten av det mod och förarbete som nationella NGO:s bidrar med och som mer eller mindre lägger grunden för internationella påtryckningar. I mina ögon utgör dagens turkiska kvinnoorganisationer en stabil grund för ytterligare (internationella)påtryckningar och jag menar att parallella påtryckningar är den bästa medicinen för trångsynta och diskriminerande strukturer.

Förslag på vidare och intressant forskning ger jag dels inom ramen för bumerangmönstret; är bumerangmönstret, och följaktligen Keck och Sikkinks teori, applicerbart i (ytterligare) en annan kontext? Men också inom ramen för huruvida kvinnoorganisationernas strategier förändras eller inte i takt med EU-medlemskapsförhandlingarna; kommer internationella strategier, och bumerangmönstret, i ökad utsträckning observeras, eller är det alltså en nationell strategi som är mest framträdande?

7 Referenser

7.1 (Vetenskaplig) Litteratur

Ejlertsson, Göran, 2005. *Enkäten i praktiken : en handbok i enkätmetodik*, Lund : Studentlitteratur

Esaiasson et al., 2003. *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Stockholm : Norstedts juridik

Finnemore, Martha; Sikkink, Kathryn, 1998. "International norm dynamics and political change", *International Organization*, Volym: 52 Nummer: 4 Sida: 887-918

Keck, Margaret E. och Sikkink, Kathryn, 1998. *Activists beyond borders: advocacy networks in international politics* , Ithaca, N.Y: Cornell University Press

Risse Thomas, Ropp Stephen C, och Sikkink Katheryn, 1999. *The power of human rights : international norms and domestic change*, Cambridge : Cambridge University Press

Risse-Kappen , Thomas, 1995. *Bringing transnational relations back in : non-state actors, domestic structures, and international institutions*, New York : Cambridge University Press

Roth, Silke, 2008. "Sisterhood and Solidarity? Women's Organizations in the Expanded European Union", *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society* Volym: 14 Nummer: 4 Sida: 460-487

Yin Robert K. 1984 *Case study research: design and methods*, Beverly Hills, Calif. : Sage, cop.

7.2 Artiklar från *Civil Society Development Center*, (www.stgm.org.tr/eng/kutuphane.php)

Akyüz, Alper, 2006. "Civil Society Development Program for Turkey, NGO Networking Gap Analysis Report", (3), publicerad på stgm.org.tr 2006.02.07

Gümüs, Korhan, 2005. "Problems and Recommendations for Turkish NGO:s", publicerad på stgm.org.tr 2005.08.08

Keyman, E.Fuat Prof. 2005. "Civil Society in Europe and Turkey", Department of International Relations, Koc Univeristy, Publicerad på stgm.org.tr 2005.08.08

7.3 Övriga dokument

(a). Summering av RWI:s projekt i Turkiet: *Summar of BILGI-RWI programme 2005-2008*, som fått via e-mail av Lisa Grans, kontorschef på RWI i Isatnbul, 2008.04.22

7.4 Internetkällor

ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2007/nov/turkey_progress_reports_en.pdf, (1) 2008.04.16.

europa.eu/scadplus/glossary/accession_criteria_copenhagen_sv.htm (10). 2008.05.20.

www.kader.org.tr, 2008.04.20

www.kamer.org.tr, 2008.04.15

www.kamer.org.tr/kamer%20english/about.htm (6), 2008.04.17

www.kamer.org.tr/kamer%20english/projects.htm (7), 2008.04.17

www.manskligarattigheter.gov.se/dynamaster/file_archive/080325/04c415a5e42846ad4282af1f561c9633/Turkiet.pdf. (2). 2008.04.16.

www.rwi.lu.se, 2008.04.17

www.sbe.metu.edu.tr/kat_gws.html, 2008.04.19

www.sida.se/sida/jsp/sida.jsp?d=1405&a=26087, (5). 2008.04.14

www.stgm.org, 2008.04.13

www.stgm.org.tr/eng/kutuphane.php, (3). 2008.04.14

www.ucansupurge.org, 2008.04.15

en.ucansupurge.org/index.php?option=com_content&task=view&id=190&Itemid=68 (8). 2008.04.15

en.ucansupurge.org/festival/, (9). 2008.05.22

www.un.org, 2008.05.03

www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/, 2008.05.03

www.undp.org

www.wwhr.org, 2008.04.14

www.wwhr.org/about_us.php, (4.) 2008.04.18

7.5 Telefonintervjuer

Anna Rosendahl, Sida 2008.04.15

Carina Mårtensson, minister, Sveriges ambassad i Ankara, 2008.04.18

Flying Broom, 2008.04.17

Lisa Grans, kontorschef Raul Wallenberg Institutet i Istanbul, 2008.04.17

7.6 Enkät svar/ e-mailkorrespondens

Asli Coban, METU 2008.04.25

Ayse Gönüllü, METU och KA-DER, 2008.05.08

Carina Mårtensson, minister, Sveriges ambassad i Ankara, 2008.04.22

Evre Kaynak, WWHR 2008.05.21

Gülay Karhan Güzel, KA-MER, 2008.05.01

Lisa Grans, kontorschef Raul Wallenberg Institutet i Istanbul, 2008.04.16,
2008.04.17

Bilaga 1

Questionnaire

1. The goals of your organization
 - Can you in brief, please tell me about your organization and the goals of your work
 - Which strategi(es) are you (and your organization) using to effect and influence the turkish government and the political agenda?
 - Do you consider your organization successful (in respect of effecting the governmet and the political agenda)?
 - What is most effective (in respect of influence the government and the political agenda); working/lobbying at the local, regional, national or international level?

2. Cooperation and relations
 - Are you and your organization getting any support from and /or cooperating with the (Turkish)government, international organizations, others?
 - How is the cooperation/ relation with judges and lawyers?
 - Does your organization cooperate with other (women)NGO's?
 - Is independency important or nor important?
(independency from the government, founders, other NGO's etcetera)

3. Domestic structures and institutions, Political system etc.
 - Does your organization have access to the political system?
 - How are the domestic structures affecting your work? (by domestic structures I mean state structure (centralized vs. fragmented), societal structure (weak vs. strong) and policy networks (consensual vs. polarized).
 - How is your relation to the media?
 - Are Turkish women aware about their rights (and the legislative reforms)?
 - Are Turkish women aware about your organization and your work?
 - What are your opinions about the government and their work of improving women's rights?

4. International relations; the EU and the UN
 - What is your relation to international conventions (e.g. CEDAW)?
 - Are international Conventions helpful in your work?

- Are they helpful when it comes to prosecutions?
- What is your opinion about the EU and the UN, and their efforts in respect of women rights?
- Would the work of your organization be facilitated with an EU membership, or not?
- Is international institutionalization, which comes with an EU membership and maybe with UN- cooperation, good or bad?
- Does the Turkish government care about their international image?